

Особливості відтворення національно-культурного компоненту фейлетону в перекладі (на матеріалі перекладу англомовного фейлетону Д. Баррі)

Н. В. Пасенчук

Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна
Corresponding author. E-mail: natanatanata19@gmail.com

Paper received 07.03.16; Accepted for publication 20.03.16.

Анотація. Стаття присвячена проблемі перекладу реалій як носіїв національного колориту в тексті фейлетону, оскільки саме передача колориту реалій з однієї мови на іншу потребує особливого підходу з боку перекладу у досягненні прагматичної адекватності перекладу. Лінгвокультурологічний аналіз оригінального тексту фейлетону продемонстрував ключову роль реалій у досягненні гумористичного ефекту для вихідної аудиторії, що постає обов'язковим завданням для перекладу цього типу тексту.

Ключові слова: *фейлетон, реалії, фонові знання, відтворення, адекватність.*

У контексті загальної проблематики національно-культурної специфіки фейлетону особливого теоретичного і практичного інтересу в перекладознавстві набуває проблема відтворення реалій.

Мові фейлетону характерна велика кількість культурно-маркованих одиниць, до яких належать реалії, які характеризують національний побут, звичаї, культуру, суспільство, стереотипи та ідеали людей. Фейлетон відображає особливості менталітету, соціокультурну специфіку та навіть національно-психологічне відношення соціуму до явищ суспільства.

Переклад реалій, як слів специфічних для певного народу або країни, вимагає від перекладача особливої уваги. Хоча йдеться про поняття та предмети, яким можна дати точний опис та визначення, у передачі їх на мову перекладу можливі значні відхилення та варіанти. Це пов'язано з тим, що з точки зору частоти вживання, ролі в мові, побутового характеру реалії не мають спеціального стилістичного забарвлення; вони не вирізняються стилістично навіть в найбільш буденному контексті оригіналу та є звичними для мови оригіналу і саме тому при їх перекладі виникають труднощі.

Тема статті є *актуальною*, оскільки, по-перше, вона пов'язана з підвищеним інтересом до жанрової природи фейлетону в перекладі, по-друге, проблема функціонування реалій у фейлетоні та відтворення їх у перекладі є недостатньо вивченою у сучасній лінгвістиці та перекладознавстві.

Мета статті полягає у висвітленні проблематики адекватного відтворення реалій у перекладі фейлетону з точки зору їх національно-культурного компоненту.

Вагомим внеском у вивченні жанру фейлетону є доробки Є. Журбіної, Д. Заславського, В. Здровеги, І. Михайлина, В. Різуна, Б. Стрельцова та О. Тертичного, які вивчають фейлетон у системі комплексних досліджень публіцистичних жанрів, а наукові розвідки Д. Григораша, Л. Кройчика, Л. Мацько, О. Сидоренко, Ю. Ярмиша, стосуються історії жанру, змістових та стилістичних особливостей фейлетонів.

Трансформацію газетного жанру роману-фейлетону у "Людській комедії" О. де Бальзака простежує І. С. Бучарська. Є. І. Журбіна зазначає, що "*фейлетон належить до тієї сфери усвідомлення дійсності, в якій діалектично поєднуються два принципи її засвоєння: принцип мистецтва літератури і принцип мистецтва публіцистики. Фейлетон, як і нарис, – жанр художньо-публіцистичний... Говорячи про різницю*

між нарисом та фейлетоном, необхідно підкреслити, що нарис у цілому зливається з художньою літературою тісніше, ніж фейлетон, який межує з публіцистикою (зокрема, з жанром публіцистичної статті)" [5, с. 108].

В англомовних лексикографічних джерелах подано таке визначення цього жанру: "*a short literary composition often having a familiar tone and reminiscent content*" [13, с. 1016]. Фейлетон – це короткий літературний твір фамільярного тону та знайомого змісту, що містить визнання, спогади автора, картини з життя тварин, символічні розповіді, які натякають на особисті та національні проблеми.

У контексті нашої статті, услід за Л. Кройчиком найбільш релевантним вважаємо визначення фейлетону як невеликого за обсягом жанру художньо-публіцистичної літератури злободенного змісту, якому притаманні сатиричність, динамізм викладу, невимушена композиція, пародійність, застосування позалітературних жанрів, зокрема приватного та ділового листа, доповіді, резолюції тощо [7, с. 27].

В арсеналі художньо-виражальних і композиційних засобів фейлетону чільне місце займають реалії, що створюють жартівливу, глузливо-сатиричну тональність. Саме вони містять інформацію про країну, її звичаї та певні особливості побуту.

Соціокультурним аспектом перекладу реалій займалися О. С. Ахманова, В. Гумбольдт, Р. П. Зорівчак, В. Н. Комісаров, В. В. Коптілов, О. Кундзіч, В. А. Маслова, А. А. Мороз, Ю. Найда, О.О. Потебня, Р. Робертс, В. В. Сдобніков, Е. Сепір, Б. Уорф, О. І. Чердніченко А. Д. Швейцер та інші.

Проблема перекладу реалій вважається однією з найголовніших та найскладніших у міжкультурному аспекті перекладу та дослідженнях національно-культурної специфіки мови і мовленнєвої діяльності [10, с. 48].

Особливістю реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів відсутні у носіїв інших культур і мов. Під час перекладу реалій виникає, з одного боку, потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з другого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціацій.

Проблеми перекладу реалій постають магістральною темою досліджень таких видатних перекладознавців як С. І. Влахов, С. П. Флорін, Р. П. Зорівчак, питання перекладу реалій є факультативним у працях таких видатних дослідників-перекладознавців, як С. М. Верещагін, В. Н. Комісаров, В. Г. Костомаров, А. В. Федоров.

За визначенням видатних болгарських дослідників-перекладознавців С. І. Влахова та С. П. Флоріна “реалії – це слова (і словосполучення), які називають об’єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого; як носії національного та/або історичного колориту вони, як правило, не мають точних еквівалентів в інших мовах, і, відповідно, не підлягають перекладу “на загальних підставах”, а потребують особливого підходу” [3, с. 102]. Українська дослідниця Р.П. Зорівчак зазначає, що “на відміну від інших лексем які несуть у собі відбиток національної своєрідності, культурна інформація реалій є “етноунікальною”. Якщо слово – це мікросвіт у якому відображено певний фрагмент реальності, правильне або неправильне уявлення про неї, то реалія, завдяки етнокультурному компоненту, особливо виділяється щодо цього. І якщо у процесі перекладу відбувається зближення, зіткнення не тільки різних мовних систем, а й різних культур і цивілізацій, то особливо рельєфно цей процес виступає саме при перекладі реалій” [6, с. 106]. Р. П. Зорівчак надає наступне визначення реаліям: “реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріпленій за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об’єктивної дійсності мови-сприймача” [6, с. 102]. Реалії нерозривно пов’язані з культурою певного народу і є для його мови загальноуживаними і в той же час чужими для інших мов. Оскільки основною рисою реалії є її колорит, саме передача колориту при перекладі реалії з однієї мови на іншу і формує головну проблему перекладача.

Зрозуміло, щоб правильно передати означення предметів, про які йдеться в оригіналі, і образів, пов’язаних з ними, необхідно мати певні знання про ту дійсність, що про неї йдеться у тексті оригіналу. У теорії перекладу такі знання називають “фоновими знаннями”, тобто сукупністю уявлень про те, що уособлює реальне тло, на якому розгортається картина життя іншої країни та народу [8, с. 106]. Фонова лексика – слова або вирази, що несуть в собі додатковий зміст та певні семантичні та стилістичні відтінки, які накладаються на основне значення, і є загальновідомими людям, що належать до певної мовної культури [2, с. 105]. Г. Д. Томахін, припустивши певну градацію фонових знань, визначив поняття фонових знань як таких, що пов’язані з національною культурою та притаманні певній етнічній та мовній спільноті. Оскільки вони базуються на масовій повсякденній свідомості носіїв мови та культури, де поряд з повсякденними побутовими знаннями представлені певною мірою знання наукового характеру, що набуваються в процесі виховання людини в певній культурі, через різні засоби освіти та передачі інформації [9, с. 142].

Проблему відтворення реалій тексту фейлетону Дейва Баррі “Should We Take A Chance On Lowering The Deficit? You Bet” [11] розглянемо у перекладі Д. Бузаджи “Лотерея как средство борьбы с дефицитом” [1]. Фейлетон несе в собі інформацію про американську дійсність та вміщує чимало реалій англійської картини світу. У творі реалії не тільки передають національний колорит, а й почасти несуть у собі елемент гумору. Заголовок говорить про сатиричне спрямування фейлетону, активізує сприйняття читача і спрямовує його увагу на те, про що йтиметься у фейлетоні. Сюжет фейлетону побудовано у комічній формі поради. Автор уводить елементи з життя американця середнього класу та підкреслює їх на тлі лотереї. У тексті автором порушено такі проблеми: дефіцит федерального бюджету країни, функції влади і взаємозв’язок влади й народу, криза економічної системи. Показуючи картину американської дійсності, фейлетоніст висміює бездіяльність влади. Функції влади, за текстом, приймати рішення і виконувати їх, дотримуватися своїх обіцянок. Окремо хочеться виділити у фейлетоні образ народу, який постає як абсолютно безініціативний, який приречений тільки чекати якихось дій від влади. Автор прагне виправлення недоліків існуючої системи та її вдосконалення.

Майстерність автора полягає зовсім не у тому, щоб розважити читача веселою оповіддю, натомість справжній фейлетон повинен “відкрити очі” читачеві на ті події та факти, до яких він давно звик, з чим давно змирився і вже не розуміє їх абсурдності, вважаючи чимось цілком прийнятним.

Підгрунття фейлетонної теми полягає у зіставленні життєвого матеріалу, побудові широкого асоціативного поля, адже письменник апелює до фонових знань читача.

Наведемо приклад з тексту, в якому сконцентровано реалії, що найбільш вдало відображають американську дійсність та проаналізуємо адекватність їх перекладу з точки зору прагматичного змісту: *Some of you may recall that a while back I proposed a very workable solution to the whole deficit problem, namely that the government should raise money by selling national assets we don't really need: metric road signs, all the presidential libraries, the snail darter, the House of Representatives, North Dakota, etc.* [11]. У перекладі: *В своє время я уже предлагал правительству очень хороший, практичный способ покрыть дефицит – а именно продать ненужные стране активы: дорожные знаки с метрическими обозначениями, все президентские библиотеки, улиткоядных дартеров, Палату представителей, Северную Дакоту и т. д.* [1].

Словосполучення *the snail darter* перекладено за допомогою кальки з ампліфікацією: *the snail darter - улиткоядный дартер*. На наш погляд, прикметник *улиткоядный* до прикметника *snail* демонструє вільне поводження перекладача з оригіналом, адже в російських та українських лексикографічних джерелах не зафіксовано наявності такого варіанту лексеми. На негативний характер вказує лише okazionalna сема *ядный*, але для українського та російського рецепторів такий переклад сприймається як сторонній та не викликає потрібних асоціацій. По-друге, удаючись до

транскрипції другого компоненту реалії *darter* перекладач залишає нерозкритим зміст англомовної реалії. Для того щоб зберегти повний зміст реалії доцільно було б скористатися інформаційним довідковим лінгвокультурологічним джерелом, що допомогло б цільовому читачеві зрозуміти її зміст: *Snail darter – is a species of fish that is found in East Tennessee freshwater in the United States. It was listed as endangered and was involved in a legal controversy leading to a Supreme Court ruling to halt the completion of Tellico Dam, which posed a risk of extinction for the snail darter by blocking its migratory route* [12]. *Snail darter* – це зникаючий вид маленької рибки сімейства окуневих, який було знайдено в річці Літл-Теннессі. До моменту виявлення цієї рибки Конгрес США санкціонував будівництво дамби, яке повинно було вестися під керівництвом Управління у справах басейну річки Теннессі, а також водосховища на річці Літл-Теннессі. Завершення будівництва загрожувало зруйнувати місця нерестовищ відкритого нового виду. Дискусії, які розгорнулися навколо рибки, спонукали Конгрес переглянути плани будівництва дамби та внести зміни до закону про збереження зникаючих видів. *Snail darter* як реалія притаманна лише культурі США і віддзеркалює зміст події у суспільстві штату Теннессі, що у результаті призвело до актуалізації цього поняття, адже йдеться про боротьбу людей не просто за збереження життя маленької рибки та річки, а також за збереження життя простих людей, які жили вздовж річки.

У наступному прикладі транскодувач логічно використав переклад за традицією топоніма *North Dakota – Северная Дакота*. Якщо брати до уваги тільки переклад власної назви, такий переклад є прийнятним. Однак, вживаючи такий відповідник, перекладач залишає нерозкритою суть реалії з огляду на зміст фейлетону. Доречно було би ввести коментар до цієї реалії у виносках для пояснення гумористичного характеру вживання цього топоніма, адже Північ у буденній свідомості американців локалізована здебільшого опосередковано як місце проживання спільноти людей, чий спосіб життя, риси характеру, переконання і мова відрізняються від жителів американського Півдня [4, с. 108]. У цьому зв'язку Північна Дакота є емблематичним штатом, який категорично віддзеркалює різницю між сприйняттям Півночі та Півдня. Більш того *North Dakota is the 39th state of the United States, which has German: 47.2% , Norwegian: 30.8% , Irish: 7.7% , Swedish: 4.7% , Russian: 4.1% , French: 4.1% , English: 3.9% , Hispanic or Latino (of any racial groups): 2.0%* [12]. Звідси, коли ми у перекладі зустрічаємо реалію в оригіналі фейлетону цей топонім провокує фонові знання, які переводять його із розряду топонімів до розряду реалій, адже незнання цього компоненту значення робить сприйняття цього тексту лакунарним і у перекладі такий топонім не сприймається цільовою аудиторією настільки прагматично та адекватно, як це сприймає носій американської культури в оригіналі.

Metric road signs – словосполучення, яке має пряме значення та має словниковий відповідник, який перекладається як *метрические дорожные знаки*. Але це словосполучення приймає форму реалії у цьому фей-

летоні, оскільки у свідомості американців воно символізує непотрібні витрати, які призводять до економічного занепаду. Для російського та українського реципієнтів, які можуть не орієнтуватися в особливостях економічної ситуації у США, зазначена реалія є незрозумілою. Перекладач повинен розтлумачити, що у США серед знаків є такі, що містять текстові повідомлення замість символів у той час, як для російського та українського читача більш звичними є знаки, на яких зображені символи. Для адекватної інтерпретації реалії доречно було б пояснити, що у США в 1975 р. було відмінено англійську систему мір та запроваджено метричну, яка передбачала зокрема, маркування відстані та швидкості в милях. Наведена реалія вимагає коментаря з метою актуалізації у свідомості іншомовного одержувача повідомлення того факту, що *metric road signs – are new road signs showing height and width restrictions which use metric and imperial measurements* [12].

У перекладі словосполучення *the presidential libraries* виражено через словниковий відповідник *президентские библиотеки*. Якщо запитати у пересічного американця, які асоціації викликають у нього президентські бібліотеки, він зазвичай зосередиться на величезних федеральних коштах, яві витрачаються державою на їх утримання. Президентські бібліотеки США – сховища документів, записів, колекцій та інших історичних матеріалів, які належать президентам США. У них зберігаються, впорядковуються, описуються та використовуються всі документи, що надходять з Білого дому й пов'язані з політичною діяльністю президентів і виконанням ними конституційних обов'язків. Президентські бібліотеки не вважаються персональними пам'ятниками президентам, а є науково-дослідними й культурно-освітніми державними установами. За словами американських істориків вони є одним з унікальних капіталів Америки. Багато політиків почали вбачати в президентських бібліотеках політичний інструмент впливу на суспільну думку громадян, зокрема Архіваріус США В. Вілсон 1989 р. писав «*ніяка інша нація не процвітала в створенні з архівного музею під назвою «глава держави», як це вдалося Штатам*» [14]. Але українським та російським рецепторами зазначена реалія сприймається як стороння і не викликає таких асоціацій, оскільки для них такі бібліотеки є архівними колекціями. Тому для відтворення прагматики доцільно уводити додаткову інформацію, яка конкретизує це поняття і робить його зрозумілим для цільового читача.

Проаналізувавши переклад реалій у фейлетоні, ми дійшли висновку, що реалії надають твору яскравого національного колориту, привносять інформацію, за допомогою якої можна більше дізнатися про історію і буденне життя народу та культури, до якої належить фейлетон. Їх збереження у перекладі твору має важливе значення для того щоб не втратити ту частину задуму автора, яку він хотів передати через реалії.

Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому вивченні відтворення національного колориту у перекладі фейлетонів, що належить до найактуальніших проблем сучасного перекладознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бузаджи Д. Лотерея как средство борьбы с дефицитом [Электронный ресурс] / Д. Бузаджи. – Режим доступа к ресурсу: <http://www.thinkaloud.ru/>
2. Верещагин Е.М. Лингвокрайнознавство у викладанні російської мови як іноземної / Е.М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : МГУ., 1971. – 158 с.
3. Влахов С.И. Непереводимое в переводе / С. И. Влахов, С. П. Флорин. – М. : "Р. Валент", 2006. – 448 с.
4. Сгорова Н.А. Концепты «СЕВЕР/THE NORTH» и «ЮГ/THE SOUTH» в американской и русской картинах мира: дис. ... канд. филолог. наук: 10.02.20 / Н. А. Сгорова. – М., 2010. – 188 с.
5. Журбина Е. И. Искусство фельетона / Е. И. Журбина. – М. : Худож. лит-ра, 1965. – 288 с.
6. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англословних перекладів української прози) / Р.П. Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
7. Кройчик Л.Е. Современный газетный фельетон / Л.Е. Кройчик. – Воронеж: Воронежский ГУ, 1975. – 230 с.
8. Латышев Л.К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания / Л.К. Латышев. – М. : Просвещение, 1988. – 159 с.
9. Томахін Г.Д. США. Лінгвокрайнознавчий словник / Г.Д. Томахін. – М. : Російська мова, 2001. – 576 с.
10. Чередниченко О.І. Міжкультурні аспекти перекладу / О.І. Чередниченко // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. – С. 485.
11. Dave Barry Should We Take A Chance On Lowering The Deficit? You Bet [Електронний ресурс] / Dave Barry // Chicago Tribune. – 1986. – С. 4–6. – Режим доступу : http://articles.chicagotribune.com/1986-01-05/features/8601020196_1_federal-budget-deficit-lotteries-pedestrians
12. Encyclopædia Britannica [Електронний ресурс] / Encyclopædia Britannica, Inc, 2007. – р. 1040. – Режим доступу : <http://www.britannica.com/>
13. Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged [Електронний ресурс] / Philip Babcock Gove, Merriam-Webster, Inc. Merriam-Webster, 2002. – 2806 p. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com>
14. Wilson, D.W. Presidential libraries: Developing to maturity [Text] / D.W. Wilson // Presidential Studies Quarterly, 1991. – № 21 (4) – P. 776.

REFERENCES

1. Buzadzi D. Lottery as a means of struggle with deficit [Electronic resource] / D. Buzadzi. - Access mode : <http://www.thinkaloud.ru/>
2. Vereshchagin E.M. Linguistic perspective of regional geography in Russian teaching to foreigners / E.M. Vereshchagin, V.G. Kostomarov. - Moscow, Publishing house of the Moscow University, 1971. – 158 p.
3. Vlahov S. Untranslatable in transfer. Moscow, the Higher school, 1986. – 448 p.
4. Yegorova N.A. Concepts “THE NORTH” and “THE SOUTH” in American and Russian world image: diss. ... for PhD: 10.02.20 / N.A. Yegorova. – Moscow, 2010. – 188 p.
5. Zhurbina E.I. The art of feuilleton / E.I. Zhurbina. – Moscow : Fiction, 1965. – 288 p.
6. Zorivchak R.P. Realia and Translation / R.P. Zorivchak. – Lviv, 1989. – 216 p.
7. Kroychik L.E. Contemporary newspaper article / L.E. Kroychik. – Voronezh: Voronezh State University, 1975. – 230 p.
8. Latyshev L.K. Translation: Problems of Theory, Practice and Teaching Methodology / L.K. Latyshev. – Moscow: Prosveshchenie, 1988. – 159 p.
9. Tomahin G.D. Dictionary of USA / G.D. Tomahin. – Moscow: Russian Language, 2001. – 576 p.
10. Cherednichenko O.I. Cross-cultural aspects of translation / O.I. Cherednichenko // Language and conceptual world images. – Kyiv. : Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2001. – 485 p.
11. Dave Barry Should We Take A Chance On Lowering The Deficit? You Bet [Electronic resource] / Dave Barry // Chicago Tribune. – 1986. – P. 4–6. – Access mode : http://articles.chicagotribune.com/1986-01-05/features/8601020196_1_federal-budget-deficit-lotteries-pedestrians
12. Encyclopædia Britannica [Electronic resource] / Encyclopædia Britannica, Inc, 2007. – p. 1040. – Access mode : <http://www.britannica.com/>
13. Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged [Electronic resource] / Philip Babcock Gove, Merriam-Webster, Inc. Merriam-Webster, 2002. – 2806 p. – Access mode : <http://www.merriam-webster.com>
14. Wilson D. W. Presidential libraries: Developing to maturity [Text] / D. W. Wilson // Presidential Studies Quarterly, 1991. – № 21 (4) – P. 776.

The peculiarities of reproducing the national and cultural component of feuilleton in translation (case study of translation of the English feuilleton of Dave Barry)

N. Pasenchuk

Abstract. The article highlights the problems of translation of realia as medium of national colouring in a feuilleton as it requires a special approach of the translator to achieve of the pragmatic adequacy of a target text. Linguistic and cultural analysis of the feuilleton shows a key role of realia in the obtaining of humorous effect for readers, which turns to be an obligatory task for a translator.

Keywords: *feuilleton, realia, background knowledge, reproducing, adequacy.*

Особенности воссоздания национально-культурного компонента фельетона в переводе (на материале перевода англоязычного фельетона Д. Барри).

Н. В. Пасенчук

Аннотация. Статья посвящена проблеме перевода реалий как носителей национального колорита в тексте фельетона, поскольку именно передача колорита реалий с одного языка на другой требует особого подхода со стороны переводчика в достижении прагматической адекватности перевода. Лингвокультурологический анализ оригинального текста фельетона продемонстрировал ключевую роль реалий в достижении юмористического эффекта для исходной аудитории, который является обязательным условием для перевода этого типа текста.

Ключевые слова: *фельетон, реалии, фоновые знания, воссоздание, адекватность.*